

Opinnäytetyö (AMK)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2024

Noora Kääriäinen

Neo-futuristisen teatterin jäljillä

– suomalaista teatteria uudistamassa

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2024 | 22 sivua

Noora Kääriäinen

Neo-futuristisen teatterin jäljillä

– suomalaista teatteria uudistamassa

Neo-futuristinen teatteri on Yhdysvalloissa vuonna 1988 syntynyt teatterimuoto. Inspiroiduin neo-futurismista keväällä 2022 toimiessani apulaisohjaajana yhdysvaltalaisen Peter Friedrichin ohjaamassa neo-futuristisessa esityksessä. Sittemmin olen ohjannut neo-futuristisen taiteellisen opinnäytetyöni *KÖYHÄT RITARIT* keväällä 2024 Turun ylioppilasteatteriin.

Neo-futuristisessa teatteri-esityksessä esitetään 60 minuutin aikana 30 näytelmää yleisön valitsemassa järjestyksessä. Näytelmät ovat työryhmän itsensä kirjoittamia ja käsittelevät nykypäivän ajankohtaisia ilmiöitä. Tässä opinnäytetyössä avataan tarkemmin neo-futuristisen teatterin toimintatapoja ja esityksen muotoa, kuten tasa-arvoista työskentelytapaa, kahden minuutin näytelmien luomisprosessia, interaktiivista yleisösuhdetta sekä näyttelijäntyötä, joka pyrkii irti illuusioista.

Lopuksi pohditaan, mitä uutta neo-futurismi voisi antaa suomalaiselle teatterikentälle – keskeinen johtopäätös on, että neo-futuristisen teatterin muoto mahdollistaa inklusiivisen prosessin ja esitysmuodon, ja näin kutsuu teatterin tekijöiksi ja kokijoiksi moninaisia ihmisiä riippumatta esimerkiksi henkilön etnisestä taustasta, kielestä, vammaisuudesta tai sukupuolesta.

Asiasanat:

neo-futurismi, neo-futuristinen teatteri, uusfuturismi

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Performing Arts

2024 | 22 pages

Noora Kääriäinen

On the trail of neo-futurist theatre

– renewing Finnish theatre

Neo-futurist theater is a form of theater born in the United States in 1988. I became inspired by neo-futurism in the spring of 2022 while serving as an assistant director in a neo-futurist performance directed by Peter Friedrich. Since then, I have directed my neo-futurist artistic thesis titled *KÖYHÄT RITARIT* in the spring of 2024 at the Turku Student Theatre (Turun ylioppilasteatteri).

In a neo-futurist theater performance, 30 plays are presented in 60 minutes in an order chosen by the audience. The plays are written by the ensemble and address current topics. This thesis explores in more detail the working methods and format of neo-futurist theater, such as the equal approach to work, the process of creating two-minute plays, interaction with the audience, and acting that seeks to break away from illusions.

Finally, it considers what new aspects neo-futurism could bring to the Finnish theater scene. The key conclusion is that the form of neo-futurist theater enables an inclusive process and performance format, inviting diverse individuals to participate as theater makers and audience members regardless of factors such as ethnicity, language, disability, or gender.

Keywords:

neo-futurism, neo-futurist theatre

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Neo-futuristisen teatterin historia ja nykytila	7
2.1. Mihin neo-futurismi sijoittuu taiteen historiallisessa kontekstissa?	7
2.2. Neo-futuristisen teatterin synty	8
2.3. Neo-futuristinen teatteri nykypäivänä	8
2.4. Neo-futuristisen teatterin missio ja periaatteet	9
3 Neo-futuristisen teatteri-esityksen kulku ja muoto	11
3.1. Esityksen kulku	11
3.2. Vaihtuvat kahden minuutin näytelmät	12
3.3. Neo-futuristinen näyttelijäntyö	13
3.4. Interaktiivisuus yleisön kanssa	13
3.5. Lavastus, puvustus, rekvisiitta sekä ääni- ja valosuunnittelu	14
4 Mitä uutta neo-futuristinen teatteri voisi tuoda suomalaiselle teatterikentälle?	17
4.1 Arvot ohjaavat toimintaa	17
4.2 Kollektiivinen työskentelytapa	17
4.3 Näytelmien aiheet ovat moninaisia ja jatkuvasti uudistuvia	18
4.4 Moninainen representaatio	18
4.5 Neo-futurismi tavoittaa uusia yleisöjä	18
5 Lopuksi	20
Lähteet	21

1 Johdanto

Mitä neo-futuristinen teatteri on ja mitä uutta se voisi tuoda suomalaiseen teatterikenttään? Tässä opinnäytetyössä lähdin hakemaan vastauksia näihin kysymyksiin. Tiedonhakuprosessi on toiminut ennen kaikkea tukena taiteellisen opinnäytetyöni rinnalla: ohjasin neo-futuristisen teatterin muotoa hyödyntävän esityksen *KÖYHÄT RITARIT* Turun ylioppilasteatterille keväällä 2024.

Suora suomennos englanninkielisestä sanasta "neo-futurism" on uusfuturismi. Käytän tässä opinnäytetyössä kuitenkin suomeksikin muotoa neo-futurismi, sillä koen juuri kyseisen etuliitteen olevan olennainen. Neo-futuristisen teatterin tekijät ovat ottaneet termin omakseen ja käyttöön monipuolisesti: esimerkiksi neo-futuristisen teatterin jäsen on "neo-futuristi" tai lyhyemmin "neo". Jos termi siis käännetään uusfuturismiksi suomen kielellä, menetetään mielestäni jotain olennaista.

Suomessa neo-futuristisia esityksiä on toteutettu vasta vähän. Vuonna 2022 yhdysvaltalainen ohjaaja Peter Friedrich ohjasi neo-futuristisen esityksen *21/45 - Dramatic Entrances: Immigrant Tales Just in Time* osaksi FinFringe-festivaalin ohjelmistoa. Esitys sai myös jatko-osan vuoden 2023 FinFringe-festivaalilla. Esitysten työryhmissä oli mukana useita teatteri-ilmaisun ohjaajaksi opiskelevia Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiaan opiskelijoita, jotka ovat lähteneet hyödyntämään tekniikkaa omassa työssään. Esimerkiksi Rami Arffman ohjasi Saloon Teatteri Puutaivaan nuorten teatteriin esityksen *24 luukkaa – elävä joulukalenteri* jouluna 2023. Taiteellinen opinnäytetyöni *KÖYHÄT RITARIT* on tiettävästi ensimmäinen suomenkielinen kokopitkä neofuturistinen teatteriteos, jossa esitetään 30 näytelmää 60 minuutissa. Näiden esitysten myötä voin todeta, että neo-futuristinen teatteri on tekemässä tuloaan Suomeen.

Neo-futuristisesta teatterista ei ole kirjoitettu aiemmin julkaisuja suomeksi. Myös englanninkielisiä akateemisia lähteitä on ollut haastava löytää. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on koota olemassa olevaa kirjoitettua ja hiljaista tietoa neo-futuristisesta teatterista ja koostaa suomenkielinen johdatus aiheeseen

avuksi teatterialan ammattilaisille, joita neo-futuristisen teatterin tekeminen kiinnostaa.

Opinnäytetyössä avaan ensimmäiseksi neo-futuristisen teatterin historiaa, syntyä ja nykytilaa. Sen jälkeen perehdyn tarkemmin neo-futuristisen teatterin periaatteisiin ja käyn konkretian tasolla yksityiskohtaisesti läpi neo-futuristisen esityksen muotoa ja kulkua. Lopuksi pohdin neo-futuristisen teatterin mahdollisuuksia ja tulevaisuutta suomalaisella teatterikentällä.

2 Neo-futuristisen teatterin historia ja nykytila

Neo-futuristinen teatteri on nimensä mukaisesti ammentanut inspiraatiota 1900-luvun alun futuristiselta liikkeeltä sekä muilta taidesuuntauksilta. Yhdysvalloissa neo-futuristista teatteria on tehty vuodesta 1988 lähtien. Tällä hetkellä neo-futuristisia ammattiteattereita löytyy San-Franciscosta, New Yorkista, Chicagosta sekä Lontoosta. (The New York Neo-Futurists 2019.)

2.1. Mihin neo-futurismi sijoittuu taiteen historiallisessa kontekstissa?

Vuonna 1909 italialainen Filippo Tommaso Marinetti julkaisi futuristisen manifestin, josta lähti liikkeelle futuristisen teatteritaiteen liike. Italian futuristeille taiteessa oleellista oli nykyhetken ja tulevaisuuteen keskittyminen sekä vanhojen taidemuotojen ja arvojen kuoppaaminen. Futuristit arvostivat nykyaikaisia koneita ja teknologiaa sekä tavoittelivat skandaalimaisuutta ja provokaatiota. Futuristit järjestivät monitaiteisia futuristisia iltamia, joissa nähtiin useita lyhyitä monipuolisia ja monitaiteisia taidekokeiluita. Futuristit toteuttivat myös esimerkiksi viiden minuutin mittaisia lyhytnäytelmiä. Yleisön kanssa haluttiin olla välittömässä yhteydessä ja osallistaa yleisöä. Esityksissä oli dynaaminen ja energinen tyyli. (Paavolainen ym. 2016, luku 7.3.)

Neo-futuristinen teatteri ammentaa paljon Italian futuristeilta sisällöllisesti. Yhtenäistä on ainakin monitaiteellisuus, muotona lyhytnäytelmät, yleisön osallistaminen, dynaamisuus ja nopeus sekä nykyhetken keskittyminen menneen sijaan. Lisäksi neo-futuristit kertovat ammentaneensa inspiraatiota myös muusta historiasta. Dadasta ja surrealismista on löytynyt sattumanvaraisuuteen liittyvä ilo ja jännitys, joka on vahvasti läsnä neo-futuristisen teatterin sattumanvaraisessa esitysjärjestyksessä. 1960-luvun teatterikentältä neo-futuristit poimivat lisää inspiraatiota interaktiivisuuteen yleisön kanssa sekä pyrkimyksen hajottaa illuusioihin pyrkivä teatteritaide. 1980-luvun poliittisesta myllerryksestä muodostui tarve yhteiskuntatietoiselle äänelle sekä köyhän teatterin estetiikalle, jossa teatterin tekemisen ajatellaan

olevan mahdollista hyvin vähällä tekniikalla, tarpeistolla, lavastuksella ja muilla turhiksi koetuilla elementeillä. (The New York Neo-Futurists 2019.)

Neo-futuristisella teatterilla on selkeitä inspiraation lähteitä historiassa, mutta lopulta neo-futuristinen teatteri on avantgardea puhtaimmillaan: sille on olennaista rohkea uuden kokeilu ja tutkiminen. Jokainen näytelmä on oma itsenäinen ja vapaa kokonaisuutensa, joka voi poiketa tyyliältään ja sisällöltään muista esityksen näytelmistä.

2.2. Neo-futuristisen teatterin synty

Neo-futuristinen teatteri on syntynyt Yhdysvalloissa Chicagossa vuonna 1988, kun Greg Allen ohjasi esityksen *Too Much Light Makes the Baby Go Blind*. Esityksessä oli kahdeksan hengen ensemble, joka esitti käsikirjoittamansa 30 tarinaa 60 minuutissa. Esitys lupasi nopeaa emotionaalista ja intellektuaalia ideoiden ja kuvien tykitystä sekä yleisön osallistamista. (The New York Neo-Futurists 2019.) Samaa esitystä esitettiin 50 viikonloppuna vuodessa aina vuoteen 2016 asti (Wikipedia 2023).

Vuosien aikana Chicagon teatterin lisäksi New Yorkiin ja San Franciscoon syntyi neo-futuristiset teatterit, jotka alkoivat esittää samannimistä esitystä omilla näytelmillään. Vuonna 2016 neo-futuristinen teatteri perustettiin myös Lontooseen. Vuonna 2017 esitys uudistui ja neo-futuristiset teatterit alkoivat esittää uutta esitystä nimeltä *The Infinite Wrench*, jonka idea on täysin sama, kuin alkuperäisessä esityksessä. (Wikipedia 2023.)

2.3. Neo-futuristinen teatteri nykypäivänä

Nykypäivänä neo-futuristisen teatterin syntypaikassa Chicagossa toimii The Neo-Futurist Theatre, jonka ensemble esittää *The Infinite Wrench* -esitystään kolme kertaa viikossa. Idea on sama kuin alkuperäisteoksessa: esitetään 30 tarinaa 60 minuutissa. Osa tarinoista vaihtuu joka viikko. Samantyyppinen neo-

futuristinen teatteri löytyy Chicagon lisäksi tällä hetkellä myös New Yorkista, San Franciscosta ja Lontoosta. (The New York Neo-Futurists 2019.)

Teattereilla on esitystoiminnan lisäksi myös muuta toimintaa: työpajoja, joissa osallistujat pääsevät itse kirjoittamaan ja tekemään kahden minuutin näytelmiä. Teatteri myös vie esitystään erilaisiin paikkoihin, kuten kouluihin. Vierailuesitysten yhteydessä järjestetään usein myös työpajoja. Lisäksi teatteri tarjoaa työpajoja myös yrityksille. (The New York Neo-Futurists 2024b.)

Yhdysvaltojen ja Lontoon neo-futuristiset teatterit ovat ammattiteattereita. Esimerkiksi New Yorkin teatterissa ensemblen jäsen sitoutuu työskentelemään noin 22 viikkoa vuodesta, 3-7 viikon putkissa kerrallaan. Työskentelyviikkoon kuuluu harjoituksia tai esityksiä kolmena päivänä viikossa. Harjoituksiin ja esityksiin käytettävä aika viikoittain on noin 15 tuntia, ja sen lisäksi ryhmän jäsenet käyttävät aikaa esimerkiksi repliikkien opetteluun, uusien näytelmien kirjoittamiseen ja rekvisiitan hankkimiseen. Lisäksi jäsen osallistuu muun muassa kuukausittaisiin liiketoiminnan palavereihin sekä muihin teatterin tapahtumiin. Neo-futuristinen teatteri maksaa tekijöilleen 225 dollaria viikossa kirjoittamisesta, harjoituksista ja esiintymisestä sekä lisäksi 15 dollaria tunnilta muulta hallinnolliselta työltä. Teatterin tavoitteena on maksaa jokaiselle tekijälle työstään korvaus, mutta silti moni työskentelee lisäksi jossain muualla. (The New York Neo-Futurists 2024a.)

2.4. Neo-futuristisen teatterin missio ja periaatteet

Kaikkien neljän tällä hetkellä toimivan neo-futuristiseksi itsensä julistaneen teatterin missio on hyvin samankaltainen. Esimerkiksi Chicagon neo-futuristit kertovat olevansa ohjaajista, esiintyjistä ja kirjoittajista koostuva kollektiivi, jonka missiona on luoda urheilun, runouden ja elävän sanomalehden fuusiosta teatteria, joka on interaktiivista, ei pyri luomaan illuusioita ja välittää heidän omat ideansa ja kokemuksensa mahdollisimman rehellisesti ja suorasti. Lisäksi on tärkeää pitää lippujen hinnat alhaisina ja siten esitykset saavutettavina. Esityksillään ja koulutuksillaan neo-futuristit haluavat tavoittaa sellaisia ihmisiä,

jotka eivät syystä tai toisesta käy perinteisissä teatteri-esityksissä. Teatteri kertoo tavoittelevansa saavutettavuutta, rodullistettujen ihmisten tasa-arvoa sekä sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen tasa-arvoa. Heidän päätöksentekonsa perustuu radikaaliin rehellisyyteen ja yhteisen konsensuksen löytämiseen. (The Neo-Futurist Theater 2024a.)

Taiteellisesta näkökulmasta neo-futuristinen teatteri perustuu vahvasti neljään periaatteeseen. Ensinnäkin esiintyjät ovat omia itsejään, eivätkä esitä hahmoja. Toiseksi kaikki tapahtumat tapahtuvat näyttämöllä oikeasti: tavoitteena on välttää illuusioiden luomista. Kolmanneksi paikka on se mikä se on – teatteri. Neljänneksi aika on tässä ja nyt, ei menneisyydessä tai tulevaisuudessa. (New York Neo-Futurists 2023.)

3 Neo-futuristisen teatteri-esityksen kulku ja muoto

Neo-futuristisessa teatteri-esityksessä esitetään 30 näytelmää 60 minuutin aikana sattumanvaraisessa järjestyksessä. Esityksen muoto ja kulku poikkeaa vahvasti perinteisestä teatteri-esityksestä ja vaikuttaa siten niin esiintyjien työhön kuin muuhun taiteelliseen ja tuotannolliseen työhön.

3.1. Esityksen kulku

Neo-futuristinen esitys alkaa sillä, kun yksi esiintyjistä kertoo ohjeita yleisölle. Yleisölle kerrotaan, että he ovat kaikki saaneet "menun", jossa on numerot yhdestä kolmeenkymmeneen sekä jokaisella numerolla otsikko. Yleisölle esitellään tärkeät koodisanat: "go" ja "curtain". Näytelmä alkaa esiintyjän "go"-huudolla ja päättyy "curtain"-huutoon. Vapaasti suomennettuna ensimmäinen merkitsee "mennään" ja jälkimmäinen "esirippu". Taiteellisessa opinnäytetyössäni KÖYHÄT RITARIT päätin itse käyttää termeistä suomenkielisiä versioita "olkaa hyvä" ja "loppu".

Jokaisessa esityksessä yleisö päättää näytelmien esittämisjärjestyksen. Kun yleisö kuulee sanan "curtain", on heidän huudettava ääneen sen kohtauksen numero, jonka haluaa seuraavaksi nähdä. (New York Neo-Futurists 2023.) Käytännössä seuraavaksi esitettävä kohtaus valitaan nopealla huutoäänestyksellä: esiintyjät valitsevat katsojien huutamista numeroista sen, jonka sattuvat ensimmäiseksi kuulemaan selkeästi.

Seuraavaksi esiintyjä esittelee näyttämöllä olevan kellon: kun kello käynnistetään, on esiintyjillä tasan 60 minuuttia aikaa esittää kaikki 30 näytelmää ja sen jälkeen esitys päättyy (New York Neo-Futurists 2023). Esitys siis päättyy siihen, kun kellosta loppuu aika tai kun kaikki 30 näytelmää on esitetty. Esitys päättyy, vaikka jokin näytelmistä olisi kesken tai esittämättä.

Seuraavaksi esiintyjä esittelee lyhyesti, keitä on paikalla ja keitä neo-futuristit ovat. Hän kertoo myös ryhmän neljä periaatetta, jotka on esitelty tämän opinnäytetyön edellisessä luvussa. (New York Neo-Futurists 2023.)

Lopulta esittelijä huutaa yleisölle sanan "curtain". Yleisöstä huudetaan numeroita, joista yksi valitaan esitettäväksi. Kello lähtee käyntiin ja ensimmäinen näytelmä käynnistyy. Näin esitetään kohtauksia sattumanvaraisessa järjestyksessä siihen asti, kunnes kellosta loppuu aika tai kaikki näytelmät on esitetty. (New York Neo-Futurists 2023.)

3.2. Vaihtuvat kahden minuutin näytelmät

Neo-futuristinen esitys koostuu 30 erillisestä näytelmästä, jotka esitetään 60 minuutissa. Neo-futuristiset teatterit ovat tarkkoja siitä, näytelmiä kutsutaan nimenomaan näytelmiksi, eikä esimerkiksi kohtauksiksi, lyhytnäytelmiksi tai sketseiksi. Perusteena tälle on se, että kahdessa minuutissa voi olla yhtä paljon, ellei jopa enemmän sisältöä, syvyyttä ja huumoria kuin kaksituntisessa näytelmässä. (The Neo-Futurists 1993, 1.) Jokainen näytelmä on siis oma itsenäinen kokonaisuutensa. Toisaalta näytelmissä voi olla jonkinlainen dramaturginen yhteys tai ne voivat kommentoida toisiaan, vaikka esitysjärjestys onkin sattumanvarainen.

Neo-futurististen näytelmien sisällöt perustuvat todelliseen elämään ja maailmaan. Ensemble ammentaa inspiraatiota oman henkilökohtaisen elämänsä lisäksi ympäriltä: sanomalehdistä, kaduilta ja pop-kulttuurista. 2–12 uutta näytelmää kirjoitetaan joka viikko, jotta taataan esityksen pysyvän kiinni ajassa ja todella refleктоivan nykyhetkeä. (The Neo-Futurists 1993, 2.) Usein esityksen lopuksi heitetään noppaa, jonka luku määrittää sen, kuinka monta näytelmää on vaihdettava seuraavaan esitykseen (Wikipedia 2023).

Työryhmän on tuotettava viikoittain uusia näytelmiä esitykseen. Intensiivinen työskentelytahti vaatii tekijöitä luopumaan täydellisyyden tavoittelusta. Perfektionismin ihannoinnista luopuminen vapauttaa tekijät kokeilemaan avoimesti. (The Neo-Futurists 1993, 4.)

3.3. Neo-futuristinen näyttelijäntyö

Neo-futurismi pyrkii irti siitä, että esiintyjä teeskentelisi näyttämöllä olevansa jotain, mitä hän ei oikeasti ole. Esiintyessä esiintyjä pyrkii olemaan oma itsensä, ei esittämään mitään tai ketään muuta. Hänellä on oma nimensä, ikänsä ja ulkonäkönsä sekä omat elämäkokemuksensa – tavoitteena on hyödyntää sitä, mitä kukin esiintyjä itse on. (Allen 2012.) Esiintyjää ei esimerkiksi ole siis tarpeen maskeerauksen tai puvustuksen avulla muuntaa erilaisen näköiseksi.

Esimerkiksi ei ole neo-futurismin mukaista esittää veteraania, mutta jos näytelmässä on tarve veteraanin äänen esiin tuomiselle, esiintyjän tulisi selkeästi kertoa yleisölle, että hän ei ole veteraani (The Neo-Futurists 1993, 1). Tämä voi tapahtua esimerkiksi siten, että esiintyjä kertoo kyseisen näytelmän tai kohtauksen alussa yleisölle, ettei hän ole veteraani.

Esiintyjän on pyrittävä tekemään näyttämöllä toiminnot oikeasti: jos esiintyjän pitää vetää köyttä, on vedettävä oikeasti köyttä, ei miimistä näkymätöntä köyttä. Jos jonkin tekeminen – kuten painavan kiven työntäminen – on lähes mahdotonta, sen on oltava oikeasti lähes mahdotonta: esiintyjän ei tule teeskennellä, että kivi on painava. Jos esiintyjän on oltava hengästynyt, sitä ei tule näyttellä, vaan esiintyjän tulee juosta tullakseen hengästyneeksi. (Allen 2012.) Esimerkiksi seksuaalisen tai väkivaltaisen sisällön kohdalla on kuitenkin järkevää poiketa tästä ideaalista ja pyrkiä aidon toiminnon sijaan vertauskuvalliseen toteutukseen, joka on turvallinen tekijöille.

3.4. Interaktiivisuus yleisön kanssa

Neo-futuristisessa teatterissa ajatellaan, että yleisön merkitys on yhtä tärkeä, kuin esiintyjien läsnäolo. Yleisölle pyritään heti heidän saapuessaan tekemään selväksi, ettei kyseessä ole perinteinen katsomiskokemus. (The Neo-Futurists 1993, 1-2.) Alkuperäisessä *Too much Light Makes the Baby Go Blind* -

esityksessä yleisö sai saapuessaan rintaansa kiinnitettävän nimilapun, jossa oli sattumanvarainen väärä nimi. Sen jälkeen heitä kuulusteltiin esiintyjien toimesta heidän elämästään ja vasta sitten he pääsivät istumaan perinteiseen teatterikatsomoon. (The Neo-Futurists 1993, 5.) Näin yleisölle käy heti selväksi, etteivät he ole tulleet vain hiljaisiksi katsojiksi, vaan heiltä oletetaan aktiivista vuorovaikutusta esiintyjien kanssa.

Neo-futuristisessa esityksessä ei ole neljättä seinää. Esityksen perustila on interaktiivinen, mutta jokaisen näytelmän ollessa erilainen, voi katsojakokemus olla hyvin vaihteleva. Osa näytelmistä antaa yleisölle mahdollisuuden vain seurata rauhassa näyttämön tapahtumia. Joissain näytelmissä katsojia suoraan pyydetään osallistumaan, mutta joissain osallistuminen tapahtuu myös vapaamuotoisemmin, esimerkiksi siten, että yleisön tulee ilman suoraa pyyntöä toimia ja mennä keskeyttämään lavalla tapahtuva toiminta. (The Neo-Futurists 1993, 1-2.)

3.5. Lavastus, puvustus, rekvisiitta sekä ääni- ja valosuunnittelu

Neo-futuristisen teatteriesityksen visuaalisuus pohjautuu ajatukseen siitä, että paikka on se mikä se on: teatteritila tai muu tila, jossa esitys juuri sillä hetkellä esitetään. Esitykset tapahtuvat usein black boxissa eli neutraalilla mustalla näyttämöllä, jota ei pyritä lavastamaan erinäköiseksi. Sanoisin, että neo-futuristista teatteria voi esittää kuitenkin minkälaisella näyttämöllä tahansa, kunhan pyrkii siihen, ettei tilasta yritetä lavastaa jotain mitä se ei ole. Jos esitys tapahtuu festariteltassa, se tapahtuu festariteltassa. Jos esitys tapahtuu koululuokassa, se tapahtuu koululuokassa. Tilasta ei pyriä luomaan jotain muuta kuin sitä, mitä se on.

Tietyt näyttämön elementit kuuluvat neo-futuristiseen esitykseen olennaisesti. Ensinnäkin lavalla on oltava toimiva kello, jonka yleisö näkee. Kellon – tai ajastimen – tehtävä on näyttää jäljellä oleva esitysaika. Kello on usein digitaalinen, mutta se voi olla myös manuaalinen kello. Digitaalisen kellon etuna

on se, että aika näkyy myös hämärässä tai pimeässä valotilanteessa ilman erillistä valaistusta.

Toiseksi näyttämöllä on oltava näkyvillä kaikkien 30 näytelmän numerot. Useimmiten näyttämöllä on 30 paperista lappua, jossa lukee näytelmien numerot. Laput on usein sijoitettu etunäyttämölle roikkumaan yhdestä pitkästä narusta ikään kuin pyykkinarulle, josta näyttelijät irrottavat lapun aina, kun näytelmän esittäminen alkaa. Numerot voi myös sijoittaa tilaan jollakin muulla tavalla: tärkeintä on, että yleisö näkee vielä esittämättä olevien näytelmien numerot.

Kolmanneksi näyttämöllä saattaa olla lavastuselementtejä, joita tarvitaan näyttelijöiden toiminnassa: esimerkiksi tuoleja tai muita oleellisia toiminnallisia elementtejä. Nämä voivat olla joko koko ajan näyttämöllä tai kulisseissa, josta ne haetaan tarvittaessa. Neo-futuristisessa teatterissa ei kuitenkaan ole varsinaista kuvittavaa lavastusta. Näytelmien väliset vaihdot ovat nopeita ja tapahtuvat yleisön silmien edessä: suurien lavasteiden jatkuvaan liikutteluun ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuutta.

Neo-futuristisen teatterin puvustus on usein arkipäiväistä. Esiintyjien asut ovat nykyaikaisia, arkisia vaatteita. Katsojalle syntyy mielikuva siitä, että esiintyjät ovat tulleet paikalle sellaisissa vaatteissa, joihin ovat sattuneet sinä päivänä pukeutumaan – jollakin voi olla päällään verkkari ja huppari, jollakin farkut ja t-paita. Vaatteilla ei välttämättä ole yhtenäistä visuaalista linjaa esimerkiksi värimaailman suhteen.

Rekvisiitta on olennainen osa neo-futuristista teatteria. Neo-futuristisen teatterin periaatteiden mukaisesti näyttelijöiden ei tule käyttää miimisesti rekvisiittaa eli teeskennellä, että esimerkiksi näyttelijän kädessä olisi näkymätön kahvikuppi. Jos jokin rekvisiitta tarvitaan, sen pitää olla konkreettisesti näyttämöllä. Neo-futuristit menevät totuudenhakuisuudessaan jopa niin pitkälle, että näyttelijä ei saisi teeskennellä rekvisiitan olevan jotain, mitä se ei oikeasti ole. Esimerkiksi ei tulisi esittää, että paperinpalanen on kuolintodistus, vaan näyttelijällä on oltava oikea kuolintodistus, mikäli sellainen esitykseen tarvitaan (Allen 2012).

Neo-futuristisessa teatterissa käytetään ääni- ja valosuunnittelua. Jokaisella kahden minuutin näytelmällä on oma visuaalinen ja äänellinen maailmansa. Neo-futuristisessa teatterissa ääni- ja valosuunnittelun tehtävä on ennen kaikkea tukea näytelmälle toivottua tunnelmaa, sillä haluttu tunnelma pitää pystyä luomaan nopeasti ja siksi voidaan hyödyntää voimakkaitakin kontrasteja. Ääni- ja valosuunnittelu poikkeaa perinteisestä teatterista siinä, että dramaturgisen kokonaiskaaren luominen on haastavampaa, kun näytelmät esitetään sattumanvaraisessa järjestyksessä. Näytelmien väleissä palataan usein neutraaliin yleisvalotilanteeseen ja äänisuunnittelussa hiljaisuuteen tai taustamusiikin kaltaiseen äänimaisemaan.

4 Mitä uutta neo-futuristinen teatteri voisi tuoda suomalaiselle teatterikentälle?

Inklusiivisuus tarkoittaa sellaisia yhdenvertaisia ja syrjimättömiä toimintatapoja, jotka osallistavat kaikkia ihmisiä riippumatta esimerkiksi henkilön etnisestä taustasta, kielestä, vammaisuudesta tai sukupuolesta (Työterveyslaitos n.d). Teatterin kontekstissa inklusiivisuus voisi siis tarkoittaa sitä, että lähtökohdista riippumatta jokaisella ihmisellä on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua taiteen tekemisen prosessiin tekijänä sekä esityksiin yleisönä. Nykyään inklusiivisuudesta puhutaan paljon, mutta neo-futuristiset teatterit ovat mielestäni edelläkävijöitä konkreettisisissa toimissa, jotka edistävät inklusiivisuutta.

Neo-futuristisessa teatterissa inklusiivisuus kietoutuu toiminnan ytimeen mielestäni ainakin seuraavilla tavoilla.

4.1 Arvot ohjaavat toimintaa

Chicagon neo-futuristinen teatteri julistaa verkkosivuillaan tavoittelevansa suorasanaisesti saavutettavuutta, rodullistettujen ihmisten tasa-arvoa ja LGBTQ-ihmisten tasa-arvoa (The Neo-Futurist Theater 2024a). Arvot näkyvät toiminnassa myös konkreetian tasolla monella tavalla. Esimerkiksi teattereiden työryhmät ovat moninaisia, jolloin lähtökohtaisesti myös näytelmien aiheet ovat moninaisia. Lisäksi Chicagon teatteri tarjoaa koulutusstipendejä POC-taiteilijoille (The Neo-Futurist Theater 2024b).

4.2 Kollektiivinen työskentelytapa

Neo-futuristinen teatteri perustuu tasa-arvoiselle työskentelylle, jossa taiteelliset päätökset tehdään demokraattisesti ja keskustelevasti. Ammattilaisten lisäksi työtapa sopii harrastajien kanssa työskentelyyn tai esimerkiksi ei-koulutettujen teatterintekijöiden osallistamiseen. Esimerkiksi Yhdysvalloissa lukiolaiset

hyödynsivät työtappaa: 21 lukiolaista toteutti neo-futuristisen esityksen ja koki demokraattisen prosessin voimaannuttavana (Hews Everett 2010).

4.3 Näytelmien aiheet ovat moninaisia ja jatkuvasti uudistuvia

Neo-futuristinen esitys koostuu 30 itsenäisestä näytelmästä, joten yhteen esitykseen mahtuu lukuisia erilaisia näkökulmia. Työryhmä ammentaa näytelmiin aiheita omasta henkilökohtaisesta elämästään ja ympäröivästä maailmasta, jolloin näytelmät ovat vahvasti kiinni juuri tämänhetkisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Osa näytelmistä vaihtuu joka viikko ja se pakottaa esityksen uudistumaan, pysymään kiinni ajassa ja tässä hetkessä.

4.4 Moninainen representaatio

Neo-futuristisessa teatterissa esiintyjä on oma itsensä, eikä pyri esittämään mitään tai ketään muuta. Tällöin yksilöllisyys nähdään voimavarana, eikä kenenkään tarvitse mahtua valmiiksi annetun roolin muottiin. Neo-futuristinen näyttämö suorastaan kutsuu esille erilaisia kehoja ja ihmisiä.

4.5 Neo-futurismi tavoittaa uusia yleisöjä

Neo-futuristinen moniääninen, interaktiivinen ja dynaaminen yleisökokemus saattaa houkutellessa teatterisaleihin sellaisia yleisöitä, jotka eivät löydä perinteisen teatterin pariin.

Teatterissa käyminen on vähentynyt kuluneen 10 vuoden aikana merkittävästi. Suomessa teatterissa käyvät eniten keski-ikäiset eli 45-64-vuotiaat naiset. (Tilastokeskus 2022.) Uskon, että erityisesti nuoret saattaisivat löytää neo-futuristisesta teatterista yhteisöllisyyttä, viihdettä ja ajateltavaa.

Suomessa asuu jopa 9 % vieraskielisiä henkilöitä, eli henkilöitä, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame – ja luku on jatkuvasti nousussa. Esimerkiksi Vantaalla asuvista joka neljännen henkilön äidinkieli on jokin muu

kuin suomi. (Tilastokeskus 2023.) Neo-futuristisella teatterilla olisi mahdollisuuksia tarttua myös tähän ja tuottaa esityksiä, joissa käytetään esimerkiksi montaa kieltä tai muita kieliä kuin suomi.

5 Lopuksi

Mitä neo-futuristinen teatteri on ja mitä se voisi Suomessa tulevaisuudessa olla? Näihin kysymyksiin lähdin hakemaan vastauksia tämän opinnäytetyön avulla.

Neo-futuristisen teatterin perusteisiin pureutuminen osoittautui itselleni hyödylliseksi ohjatessani taiteellista opinnäytetyötäni *KÖYHÄT RITARIT*. Tämä opus on osoittautunut hyödylliseksi myös työryhmälleni, joka on saanut tätä kautta lisää tietoa siitä, minkätyylisen teatterin äärellä olemme. Jatkossa erilaiset teatterintekijät voivat poimia tässä opinnäytetyössä esiteltyjä neo-futurismin periaatteita ja toimintamalleja ja hyödyntää niitä valitsemallaan tavalla omassa työssään.

Syventyminen kysymykseen, mitä neo-futuristinen teatteri voisi Suomessa olla, on ollut itselleni inspiroivaa: olen pystynyt jäsentämään sitä, mikä on neo-futuristisen teatterin ydin ja mitä uutta neo-futuristinen teatteri voisi tuoda Suomeen. Johtopäätökseni on, että perinteisen teatterin tuotantomalleista voimakkaasti poikkeava neo-futuristinen teatteri voisi synnyttää Suomen teatterikentälle uudenlaisen inklusiivisen teatterin kotipesän. Näen jo mielessäni uuden, puhtaasti neo-futurismiin keskittyvän teatterin, joka kutsuu mukaan prossiin ja esityksiin kaikenlaisia ihmisiä.

Tavoitteenani on jatkaa aiheen tutkimista ja kehittämistä. Jatkossa itseäni kiinnostaisi matkustaa Yhdysvaltoihin tai Lontooseen tutustumaan neo-futurististen teattereiden toimintaan konkreettisemmin. Puhtaan neo-futuristisen teatterin jatkokehittäminen Suomessa vaatisi vielä tätä opinnäytetyötä syvällisemmän tiedon keräämistä. Uskon, että neo-futuristisilla teattereilla on paljon hiljaista tietoa ja toimintatapoja, joita ei ole tällä hetkellä löydettävissä kirjallisista lähteistä.

Lähteet

Allen, Greg 2012. Neo-Futurism In A Nutshell. Viitattu 18.10.2023.

<https://www.neogregallen.com/neo-futurism-in-a-nutshell/>

Chicago Neo-Futurists 2024. About Neo-Futurism. Viitattu 18.10.2023.

<https://neofuturists.org/about-neo-futurism/>

Hews Everett, Patricia 2010. Neo-Futurism and Creating a Twenty-First Century High School Theatre Curriculum.

<https://repository.arizona.edu/handle/10150/193395>

New York Neo-Futurists 2023. The New York Neo-Futurists Present: The Infinite Wrench April 15th, 2023. Piilotettu video vaatii maksullisen Patreon-jäsenyyden. Viitattu 28.10.2023.

<https://www.youtube.com/watch?v=VCey11qkDqI>

Paavolainen, Pentti; Von Boehm, Jukka & Makkonen, Anne 2016.

Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. n.d. Leikkivä moderni – futurismi, dada, surrealismi. Eurooppalaisen teatterin historiaa. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 55. Yhteisen opetuksen keskus. Helsinki: Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu. Viitattu 9.2.2024.

<https://disco.teak.fi/euteatteri/7-3-leikkiva-moderni-futurismi-dada-surrealismi/>

The Neo-Futurist Theater 2024a. Mission. Viitattu 18.3.2023.

<https://neofuturists.org/mission/>

The Neo-Futurist Theater 2024b. SCHOLARSHIPS FOR ARTISTS OF COLOR. Viitattu 10.3.2024.

<https://neofuturists.org/paymentandscholarships-2/>

The Neo-Futurists 1993. 100 Neo-Futurist Plays from Too Much Light Makes the Baby Go Blind (30 Plays in 60 Minutes). 3. painos. E-Kirja Google-kirjat palvelussa. Viitattu 16.10.2023.

https://www.google.fi/books/edition/100_Neo_Futurist_Plays/ySFMUb98-A4C

The New Future of The Neo-Futurists 2017. The Columbia Chronicle. Haettu 29.10.2023.

<https://columbiachronicle.com/ba7e9efe-05ea-11e7-bdd4-332322c6a147>

The New York Neo-Futurists 2019. Mission and History. Viitattu 16.10.2023.
<https://www.nyneofuturists.org/about>

The New York Neo-Futurists 2024a. Auditions. Viitattu 18.10.2023.
<https://www.nyneofuturists.org/auditions>

The New York Neo-Futurists 2024b. Bring Us to You. Viitattu 29.10.2023.
<https://www.nyneofuturists.org/bookings>

Tilastokeskus 2022. Kulttuuriosallistuminen notkahti pandemian aikana 2020–2021. Viitattu 7.4.2024
<https://www.stat.fi/julkaisu/cku2djfkg8hgc0b50rhiey50r>

Tilastokeskus 2023. Vieraskielisten määrä kasvoi lähes 38 000 henkilöllä. Viitattu 7.4.2024.
<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vierakieliset.html>

Työterveyslaitos. n.d. Monimuotoisuus ja inklusiivisuus: mitä ja miksi. Viitattu 7.4.2024.
<https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-asiantuntijaorganisaatiossa/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-mita-ja-miksi>

Wikipedia 2023. Too Much Light Makes the Baby Go Blind. Viitattu 10.2.2024.
https://en.wikipedia.org/wiki/Too_Much_Light_Makes_the_Baby